

ПРАВА ЛЮДИНИ: ЗА ЗАЧИНЕНИМИ ДВЕРИМА

#pravonapravo#

Київ

2015

Володимир Сущенко

Дослідження здійснено за підтримки :

- ❖ Програмної ініціативи «Права людини і правосуддя» Міжнародного фонду «ВІДРОДЖЕННЯ»
- ❖ «Правової ініціативи» Інституту відкритого суспільства спільно з Мережею за реформу безоплатної правової допомоги в ЄС

А також за сприяння та участі :

- ✓ Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
- ✓ Міністерства внутрішніх справ України
- ✓ Координаційного центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги
- ✓ Центру з дослідження проблем верховенства права та його втілення в національну практику України Національного університету «Києво-Могилянська Академія»

ЗАКАРПАТСЬКА, ДНІПРОПЕТРОВСЬКА,
ОДЕСЬКА, ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСТІ
ТА М. КИЇВ

Дослідження проводилося у 2014-2015 роках

827
годин спостережень

105
формалізованих анкет

31
інтерв'ю з правоохоронцями

31
інтерв'ю з адвокатами

32
інтерв'ю із затриманими

ПРЕДМЕТ ДОСЛІДЖЕННЯ – ОСНОВНІ ГАРАНТІЇ ОСОБИ У РАЗІ ЇЇ ЗАТРИМАННЯ:

Право зберігати мовчання

Право знати, в чому тебе підозрюють

Право на адвоката

Право на медичну допомогу

Право на переклад

ФІКСАЦІЯ ЧАСУ ФАКТИЧНОГО ЗАТРИМАННЯ

100%

випадків – місце, дата, час фактичного затримання у протоколах не зазначені

Норми КПК:

понад **24 години** – вручення повідомлення про підозру **або звільнення особи**

понад **60 годин** – доставлення до суду для розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу **або звільнення особи**

понад **72 години** – розгляд слідчим суддею, судом клопотання про застосування запобіжного заходу **або звільнення особи**

Фактично: 4-18 годин – середня тривалість незаконного затримання без ухвали слідчого судді

Затриманий

Дослідник

Ви сюди прийшли самостійно?

Ні, мене привезли сюди співробітники міліції.

Співробітники міліції склали протокол затримання?

Так.

Час затримання у протоколі співпадав з фактичним часом Вашого затримання співробітниками міліції?

Ні, в протоколі записано, що мене затримано сьогодні о 8 годині.

А яка різниця?

Мене привезли сюди ще вчора.

Вчора?! А о котрій годині?

Близько 17 години

ПРАВО НА ІНФОРМАЦІЮ

Адвокат:

«...Суд негативно ставиться до особи, яка не дає показів, тому для підозрюваного в Україні мовчання коштує реальною мірою покарання та додатковими роками ув'язнення, бо розглядається як обтяжуюча обставина»

ПРАВО НА АДВОКАТА

2

години з моменту затримання – адвокат має зустрітися із затриманою особою

Дослідник:

«...О 19. 10 було затримано чоловіка по ухвалі суду. Центр безоплатної правової допомоги про цей випадок ніхто не повідомляв»

Затриманий:

«...Ми з адвокатом вийшли в коридор у відділку, і він мене почав розпитувати, що сталося»

ПРАВО НА МЕДИЧНУ ДОПОМОГУ

Забезпечення лікарською допомогою:

2 із **34** випадків

- 71** всього затримано осіб
- 34** наявні видимі ознаки поганого стану здоров'я
- 2** отримали лікарську допомогу

Слідчий:

«Держава нічого не забезпечує. Тому часто це робиться з власної кишені, якісь ліки тощо».

«Якщо я бачу, що затримана (підозрювана) особа наркоман і його ламає – нічого не роблю, поламає 2 дні і попустить, швидку не викликаю, вона йому не допоможе. ... Чи займаюся я забезпеченням медичної допомоги? – Мені взагалі не зрозумілі ці запитання! Ні, не займаюся»

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ГАРАНТІЙ ВРАЗЛИВИМ ГРУПАМ ЗАТРИМАНИХ

Категорії вразливості:

неповнолітні
особи

особи, які не вміють
читати і писати

особи, залежні від
наркотиків та алкоголю

особи, які не знають мову
кримінального провадження

особи, які мають соматичні чи психічні захворювання,
короткочасний розлад психіки або інвалідність

2014 року:

179 366 кримінальних проваджень направлені до суду

3 з них

7 467 проваджень – обвинувачуваними були неповнолітні

Слідчий:

«Я не розумію, про які окремі процедури йде мова, якщо мається на увазі іграшки, карандаші, дитячі кімнати, то міськвідділ не дитячий садочок, якщо йдеться про педагогів і психологів, то є відповідні служби, в штаті яких працюють такі особи, за необхідності вони залучаються за постановою слідчого»

ПРАВО НА ПЕРЕКЛАД

Володіння підозрюваним мовою кримінального провадження

спостереження
за правоохоронцями:

спостереження
за адвокатами:

Слідчий:

«...Процедура є недосконалою, доводиться самому шукати, просити, знайомих вчителів, перекладачів, для участі в кримінальному процесі. Оплата послуг перекладачам не здійснюється, відповідно відсутня мотивація останніх»

ВИСНОВКИ за результатами ДОСЛІДЖЕННЯ

- **Реформа Кримінального процесуального Кодексу:**
  - ✓ скасувала стадію «порушення кримінальної справи», замінивши на внесення інформації до Єдиного реєстру кримінальних проваджень,
  - ✓ посилила роль суду в оцінці доказів,
  - ✓ запровадила ранній доступ захисника до кримінального провадження - ще на стадії затримання особи, підозрюваної у вчиненні кримінального правопорушення,
  - ✓ створила умови реалізації принципу змагальності сторін обвинувачення і захисту у кримінальному процесі

- **Зміни законодавчого регулювання кримінального процесу не призвели до очікуваних позитивних наслідків у забезпеченні основоположних прав і свобод людини**

- **«Традиції» минулої негативної практики слідчої та судової практики, що ґрунтувались на обвинувальній тенденціях у кримінального процесі зберігаються**

ВИСНОВКИ за результатами ДОСЛІДЖЕННЯ

- **Законодавчі та організаційно-правові механізми забезпечення і реалізації основоположних прав і свобод людини потребують подальшого вдосконалення**
- **Відсутні єдині (універсальні) підходи слідчої та судової практики у реалізації базових прав людини у кримінальному процесі та, в першу чергу, реальної професійної відповідальності за їх порушення з боку слідчих, адвокатів, прокурорів, суддів.**
- **Правова позиція суду в сфері кримінального процесу залишається, як правило, пасивною**

РЕКОМЕНДАЦІЇ за результатами ДОСЛІДЖЕННЯ

- **Внести зміни до ч. 2 статті 87 КПК України, включивши до переліку суттєвих порушень прав людини неналежне повідомлення (інформування) про її права у кримінальному процесі. Запровадити єдину форму усних і письмових повідомлень про права затриманої особи**
- **Визначити на законодавчому рівні вичерпний перелік інформації, що становить «таємницю слідства»**
- **Внести зміни до ч.1 статі 67 КК України про те, що встановлена захворюваність обвинуваченої особи на «наркоманію» не може бути обтяжуючою обставиною при визначенні покарання**
- **Запровадити обов'язковість участі адвоката (захисника) і лікаря-нарколога (психіатра) у слідчих діях, що проводяться з участю наркозалежних осіб**
- **Створити регіональні (обласні) Реєстри сертифікованих перекладачів на (з) мову кримінального провадження. Розробити механізм залучення перекладача до кримінального процесу та систему оплати його праці**

РЕКОМЕНДАЦІЇ за результатами ДОСЛІДЖЕННЯ

➤ **Розробити єдиний уніфікований облік затриманих осіб, єдиний порядок реєстрації та відео-фіксації всіх слідчих дій, що проводяться з затриманою особою. Забезпечити включення до протоколу слідчої дії всіх її учасників**

➤ **Облаштувати в будівлях органів досудового розслідування спеціальні приміщення (кімнати) для конфіденційних зустрічей-бесід адвоката з затриманою особою і допиту затриманої особи, виключивши проведення таких дій в службових кабінетах слідчих та оперативних працівників**

➤ **Розповсюдити стандарти якості надання правової допомоги, які встановлені для адвокатів регіональних Центрів з БВПД, на всіх адвокатів України**

➤ **Підвищити якість та ефективність судового контролю за діяльністю слідчих та оперативних працівників на стадії досудового розслідування кримінальних правопорушень**